

Budgetunderlag 2025-2027

I enlighet med förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag lämnar Nämnden för hemslöjdsfrågor budgetunderlag för räkenskapsåren 2025–2027.

Budgetunderlaget omfattar anslaget 4:3, ap.1 Nämnden för hemslöjdsfrågors förvaltningskostnader och ap.2 Främjande av hemslöjd.

Nämnden för hemslöjdsfrågor (NFH) föreslår i budgetunderlaget en utökning av myndighetens kansli med en tjänst för att bättre kunna möta efterfrågan på kansliets nationella överblick samt möjlighet till ytterligare informations och samordningsinsatser gentemot regioner, konsulenter/utvecklare och andra myndigheter.

NFH föreslår också en förstärkning av myndighetens främjandeanslag med 2 mkr riktade till fördelning av projektbidrag och 1 mkr som förstärkning av bidrag till ideellt föreningsliv.

Främjande av hemslöjd inom Kultursamverkansmodellen och slöjd i Kulturskolan lyfts också i äskandet då det är två fördelningsmodeller där kulturområdet slöjd utgör cirka 1 % vardera trots att slöjd och hantverk är bland de mest utövade kulturuttrycken i Sverige enligt SOM institutet.

Slöjdområdet har en viktig roll att spela i samhällets ökade krisberedskap, genom sättet att organisera sig och föra relevanta kunskaper vidare, vilket ökar möjligheten till självförsörjning.

En period av förändring har aviserats såtillvida att det genomförs översyn av myndigheter och samverkansmodellen som styr fördelning av vissa statsbidrag till regioner. Nämnden för hemslöjdsfrågor ser att det finns ett momentum om man önskar ta ett samlat grepp om slöjd och hantverkssektorn.

”Främjande av hemslöjd kan vara konsulentverksamhet, stöd till ideellt föreningsliv, organisationer eller stöd till angelägna projekt. Främjandet av hemslöjd innebär inte drift av kulturinstitutioner utan handlar om just främjandeverksamhet.”

fritt citerat s. 95 Kultursamhället SOU 2023:58

Sammanfattning

- Att myndigheten och samverkansmodellen ses över samtidigt ger möjlighet till att stärka och säkra den offentliga organiseringen och finansieringen av området främjande av hemslöjd. Även frågan om barn och ungas möjlighet till utövande av slöjd via Kulturskolan eller genom finansiering av andra aktörer bör diskuteras i sammanhanget. Slöjdområdet saknar i princip institutioner men tar plats i många sammanhang i hela landet, ett viktigt konstaterande ur beredskapssynvinkel. En starkare organisering och finansiering av slöjdområdet som finmaskigt utövas i hela landet i mängder av föreningar, communitys och nätverk är en resurs väl värd att utveckla.

Enligt regleringsbrev skall Nämnden för hemslöjdsfrågor ”stärka förnyelsen och utvecklingen av hemslöjden ur såväl ett kultur- som ett närings- och hållbarhetsperspektiv och därmed tillvarata hemslöjdens materialkunskap, teknikkunskap, formspråk, tradition och kvalitet, och öka barns och ungdomars intresse för utövande av olika slöjdtekniker”.

Myndigheten Nämnden för hemslöjdsfrågor är under 2024 föremål för Statskontorets uppdrag *En översyn av mindre myndigheters uppgifter och organisering*. Syftet med utredningen är att ”skapa bättre förutsättningar för regeringens styrning samt att främja en välfungerande statsförvaltning med hög kostnadseffektivitet och hög samhällsekonomisk effektivitet”.

Nämnden för hemslöjdsfrågor ingår i det samverkansråd vid Statens kulturråd som samordnar de nationella kulturpolitiska intressena inom ramen för Kultursamverkansmodellen. Via modellen finansierar stat och region gemensamt området **främjande av hemslöjd**.

Betänkandet *Kultursamhället - utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun SOU 2023:58*, en översyn av den modell som styr kultursamverkan mellan i första hand staten och regionerna, är på remiss första kvartalet 2024.

Stärk myndighetens samordningsfunktion

- Nämnden för hemslöjdsfrågors kansli behöver utökas med 1 tjänst och antalet nämndledamöter bör inte minskas till att bli färre än 7 då nämnden utgör beslutande organ för alla typer av beslut samt bidrar till den lilla myndigheten med breddad kompetens och infallsvinklar.

Nämnden för hemslöjdsfrågor fungerar som expertmyndighet med nationell överblick gentemot i första hand regioner, huvudmän och konsulenter men även kulturmyndigheter och yrkesverksamma. Kansliet och nämndledamöterna har tillsammans hög kompetens inom slöjd och kulturhantverk vilket är av stor vikt för områdets utveckling. Västra Götalandsregionen och region Skåne tecknar samverkansavtal med Nämnden för hemslöjdsfrågor som ett sätt att säkra tillgång till myndighetens slöjdkompetens.

Kulturrådet skriver i PM *Regioner Hemslöjd Tillgänglighet (2023/133)* under rubriken nationell överblick:

”Vid frågan om Nämnden för hemslöjdsfrågors roll framkom det tydligt att både de regionala kulturförvaltningarna och hemslöjdskonsulenterna/ verksamheterna ser det som mycket viktigt att det finns en sakkunnig myndighet som har den nationella överblicken. Det ger området större synlighet, främjar utvecklingen och bidrar även med bland annat fortbildning och nationella stöd till övrig hemslöjdsverksamhet och slöjdprojekt i hela landet”.

Behovet av övergripande kunskaps- och erfarenhetsutbyte är stort och har sannolikt ökat i och med att alla landsting och regioner utom Stockholm tagit över ansvaret för fördelning av statsbidrag till området främjande av hemslöjd. Det är därför av största vikt att stärka Nämnden för hemslöjdsfrågors samordningsfunktion och nationella överblick.

Slöjd i samverkansmodellen

Översynen av kultursamverkansmodellen ”med syftet att modellen skall utvecklas så att den i ökad grad kan bidra till kultur i hela landet och till att de nationella kulturpolitiska målen uppfylls” har landat i betänkandet *Kultursamhället - utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun (SOU 2023:58)*. Nämnden för hemslöjdsfrågor kommer att besvara remissen utifrån slöjdperspektiv.

Drygt 50 tjänster som hemslöjdskonsulenter och utvecklare är det viktigaste nätverket inom offentligt slöjdfremjande. Tre typer av huvudmän till konsulenter och utvecklare förekommer inom samverkansmodellen; region, länsmuseum och ideell hemslöjdsförening. Landets enda kommunalt anställda hemslöjdskonsulent finns i Skellefteå kommun.

Sättet att främja slöjd varierar mellan regionerna beroende på typ av huvudmannaskap och tradition. Exempel på inriktning är slöjd i det offentliga rummet, vidareförande av traditionella tekniker och uttryck, tillvaratagande av inhemska material, utforskande av tekniker som kan sättas i ny kontext och slöjdens goda effekter på hälsa och social gemenskap.

*Främjande av hemslöjd inom kultursamverkansmodellen är ett litet område med små resurser men som når ut brett, det vill säga når många olika målgrupper oberoende av ålder, kön, geografisk placering och socioekonomiska förutsättningar.
(Kulturrådet PM 2023/133)*

Området främjande av hemslöjd fyller en viktig funktion i modellen genom de låga trösklarna och närvaron i hela landet.

Modellens finansiering

Nämnden för hemslöjdsfrågor ser att finansieringen av samverkansmodellen är av stor betydelse för slöjdområdet i stort, då staten och regionerna gemensamt genom modellen finansierar området ”främjande av hemslöjd”. ”Främjande av hemslöjd” inrymmer samtliga slöjdskonsulenter och utvecklare, med undantag för dem som är verksamma i region Stockholm.

Mot bakgrund av den betydelse finansieringen av de regionala konsulenterna och utvecklarna har för hela slöjdområdet lyfter Nämnden för hemslöjdsfrågor frågan om framtida finansiering i myndighetens budgetunderlag trots att det diskuterade anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* hör till Kulturrådet.

Inför 2024 meddelade regeringen att den årliga uppräkningsen av anslaget skulle upphöra. (Proposition 2023/24:01 UO 17). Anslaget har i stället kompenseras med 20 miljoner för 2024 och ska enligt prognosen fortsätta kompenseras med 25 miljoner för 2025 och 30 miljoner för 2026 jämfört med 2023 års nivå. I praktiken innebär detta en mycket liten ökning av statens bidrag (ca 5 miljoner kronor/år 2025 och 2026) och sannolikt att statens andel av finansieringen minskar ytterligare.

Nämnden för hemslöjdsfrågor föreslår att Kulturrådets anslag 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* återgår till att årligen räknas upp. Åtgärden innebär att staten fortsatt kan bidra till att stärka kultursamverkansmodellen och stärka förutsättningarna för kultur i hela landet. Åtgärden innebär också att redan investerade resurser säkras och kan ge långvariga effekter. Om åtgärder vidtas i enlighet med Kulturrådets förslag bedömer vi att fler regionala kulturverksamheter bättre kan upprätthålla sina verksamheter på sikt och att landets invånare därigenom får tillgång till kultur av hög kvalitet i större utsträckning än om nedskärningar blir nödvändiga inom området.

Säkra finansieringen till slöjd och hantverksområdet

- Staten bör säkra området främjande av hemslöjd som är av betydelse för många samhällssektorer utöver kultur, till exempel hälsa och sjukvård och turism och besöksmål samt beredskap. Det är av stor vikt att det offentliga stödet till slöjd och kulturhantverk inte fortsätter att halka efter utan att området i stället får stöd i dess utvecklingsivert både vad gäller slöjd inom samverkansmodellen och den del som fördelas via Nämnden för hemslöjdsfrågor.

Staten och regionerna tillsammans, är huvudsakliga finansiären av slöjd- och hantverksområdet. Inom ramen för samverkansmodellen utgör främjande av hemslöjd ca 1% av medlen. Finansieringen går till slöjdkonsulenters och utvecklarens löner, vilket kräver årlig uppräkningsen för att inte behöva minska antalet tjänster. Totalt i landet finns cirka 53 regionala hemslöjds-konsulenter och utvecklare. Antalet tjänster per region varierar mellan 1 (Västmanland) och 8 (Västra Götaland). Budgetpropositionen inför 2024 aviserade att medlen till samverkansmodellen görs om till sakanslag vilka inte pris och löneuppräkningsen. Det finns en oro kring att statens neddragning kommer att ha negativ effekt på antalet konsulent- och utvecklartjänster.

Utöver medlen i samverkansmodellen tillkommer Nämnden för hemslöjdsfrågors cirka 9 mkr vilka fördelas på myndighetens främjandeinsatser i form av konferenser, seminarier, informationsspridning samt projektbidrag till föreningar och yrkesverksamma. Organisations- och verksamhetsbidrag fördelas ytterst sparsamt till föreningsliv inom området.

Öka barn och ungas tillgång till slöjd

- Om Nämnden för hemslöjdsfrågor skall kunna fullgöra uppdraget angående barn och ungas intresse och utövande av slöjd krävs ekonomiska resurser till myndigheten vilka kan fördelas till lämpliga aktörer, eller "öronmärkning" av resurser inom Kulturskolan.

I Nämnden för hemslöjdsfrågors regleringsbrev står som ett grunduppdrag att myndigheten skall "öka barns och ungdomars intresse för utövande av olika slöjdtekniker".

Kulturskolan är den största kulturverksamheten för barn och unga. I Kulturskolans statistik för 2022 utgjordes 0,2% av alla deltagartillfällen inom området slöjd och hantverk vilket motsvarar ca 9 800 deltagartillfällen. Kulturskolan anses som en mycket viktig förutsättning för yrkesverksamhet i vuxen ålder, "utan kulturskolan inga orkestrar".

Inom slöjd och hantverksområdet kämpar regionala slöjdekonsulenter och utvecklare med att skapa och finansiera verksamhet för barn och unga då strukturen Kulturskolan inte är tillgänglig för slöjdområdet.

Enligt SOM institutets undersökning 2022 har 48% i ålderskategorin 16-29 år sysslat med handarbete/ hantverk de senaste 12 månaderna.

Utveckla förutsättningarna för det fria kulturlivet inom slöjd- och kulturhantverkssektorn

- Nämnden för hemslöjdsfrågor ser att projektbidrag fyller en viktig funktion som näringsstöd och utvecklare av mikroföretag. Myndigheten har under några år fördelat medel via utlysningen Slöjd+, endast det fasta beloppet 30 tkr kan sökas, ansökan och redovisning är enkel och anpassad till målgruppen. Beviljandegraden i Slöjd+ är endast 15% på grund av att myndigheten inte kan avsätta mer medel. Omfördelning har gjorts under senare år så att medel från organisations- och verksamhetsbidrag har möjliggjort Slöjd+. Utökning av myndighetens budget skulle göra mycket stor skillnad för Nämnden för hemslöjdsfrågors stöttande av det fria kulturlivet inom slöjd och hantverks (slöjdföretagares) utveckling.

Antal ansökningar och beslutade projektbidrag SLÖJD+ 30 000 kr

	2023			2022			2021		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Antal ansökningar	173	34	207	116	34	150	125	29	154
% av totalt antal ansökning	84%	16%		77%	23%		81%	19%	
Antal beviljade	21	11	32	37	13	50	39	16	55
% av totalt antal beviljade	66%	34%	15%*	74%	26%	33%*	71%	29%	36%*
% beviljande/ansökningar	12%	32%		32%	38%		31%	55%	
* = % totalt antal beviljanden i förhållande till totalt antal ansökningar i utlysningen									

Om de nationella kulturpolitiska målen skall tas på allvar och kulturen skall utvecklas så måste det finnas förutsättningar för unga vuxna och yrkesverksamma vuxna att utbilda och fortbilda sig inom slöjd och hantverk. Utbildning inom området ges framför allt inom ramen för yrkeshögskolans konst och kulturutbildningar samt folkhögskolor.

Merparten av utbildningar som hör till slöjd- och kulturhantverkssfären finns inom *Smala yrken* samt *Konst och kulturutbildningar*, dessa utbildningar bedöms vara av betydelse för individen och samhället vilket skiljer sig mot andra utbildningar inom YH som svarar mot behovet av kvalificerad arbetskraft.

Avsaknaden av näringsstatistik och anpassade främjaråtgärder avseende yrkesverksamma slöjdare och kulturhantverkare synliggjordes i och med utredningen *Kreativa Sverige*. Behoven statistik och riktade stöd till mikroföretagare och kombinatörer kvarstår.

Ideellt föreningsliv

- Förstärkning av främjandemedel till ideellt föreningsliv för insatser riktade mot immateriellt kulturarv i form av såväl praktiskt utforskande som arbete med Unescokonventionen skulle ge möjlighet till mer omfattande samverkan inom området

Drygt 50% av Nämnden för hemslöjdsfrågors främjandemedel går till ideellt föreningsliv i form av organisations-, verksamhets- och projektbidrag, 30% fördelas till institutioner och knappt 20% till yrkesverksamma inom sektorn.

Inom slöjd och kulturhantverk finns ett rikt och omfattande föreningsliv i många olika former vilket till del fångas upp av NFHs främjarverksamhet. Slöjdtraditioner innefattar äldre kunskaper om att hantera naturmaterial och använda enkla verktyg. Genom att bevara och överföra dessa kunskaper kan samhället rustas med färdigheter som är relevanta för överlevnad i kriser.

Minoriteters och urfolkets samernas föreningar omfattas av Nämnden för hemslöjdsfrågors olika bidragsformer.

Samtida slöjd

- Nämnden för hemslöjdsfrågor ser behov av samverkan med regioner samt näraliggande kulturområden för utveckling av nya format och metoder för att tillgängliggöra samtida slöjd och hantverk. Även myndighetens projektutlysningar är viktiga i sammanhanget.

Den samtida slöjden har behov av resurser, kunskap och metoder för att utvecklas inom områden som residensverksamhet, arrangörskap, curating och kritik. Slöjdområdet förväntas ofta inte ha behov inom dessa områden utan endast verka traditionellt. Det är av stor vikt att nya arbetssätt implementeras i området, av området vilket ställer krav på sökbara resurser för utveckling. Ibland kan samverkan med näraliggande områden bidra till utforskande av dessa kunskapsfält.

Krisberedskap

- Det sätt slöjd- och hantverksområdet organiserar sig på och de kunskaper som förvaltas och utvecklas inom området i föreningar och communitys bidrar till ett motståndskraftigt och resilient samhälle. Områdets traditioner, kunskaper och sätt att organisera sig bör ses som en viktig resurs och stärkas ekonomiskt i samhällets arbete med krisberedskap.

Genom att lära sig traditionella slöjdtekniker kan människor bli mer självförsörjande. Att kunna tillverka eller reparera vardagsföremål och kläder med tillgängliga resurser minskar beroendet av externa leverantörer, vilket är särskilt viktigt under krisförhållanden när tillgången till kommersiella produkter kan vara begränsad.

Slöjd är en aktivitet som främjar gemenskap och samarbete i lokala samhällen. Genom att organisera slöjdaktiviteter eller dela med sig av kunskap och resurser kan människor stödja varandra och bygga upp en känsla av samhörighet som är värdefull under svåra tider.

Slöjd uppmuntrar till användning av återvunna material och användande av befintliga resurser. Detta främjar en hållbar inställning till konsumtion och minskar belastningen på miljön, vilket kan vara avgörande för att hantera och återhämta sig från kriser.

Nämnden för hemslöjdsfrågors förslag utan inbördes prioritering

- Förstärkning med 1 mkr till anslag 4:3 ap.1

Förstärkning av ramanslag 1mkr avseende en förstärkning till Nämnden för hemslöjdsfrågors (NFHs)kansli som består av 2,8 tjänster. NFH arrangerar konferenser, och seminarier för kunskapsutbyte och kunskapsspridning. Regleringsbrevet stadgar relativt omfattande samordningsarbete inom samverkansmodellen samt Unescos konvention om immateriellt kulturarv. Kansliet hanterar därutöver en utökad bidragsgivning samt nämndens möten.

NFHs kansli belastas med kostnaden för 2,8 tjänster, nämndens möten och administrativa kostnader inklusive resor. För bibehållen bemanning behöver anslaget utökas under perioden.

- Förstärkning med 3 mkr till anslag 4:3 ap.2

Förstärkning av ramanslag med 2 mkr till fördelning av projektbidrag. Förstärkning av ramanslag med 1 mkr till fördelning av bidrag till ideellt föreningsliv/civilsamhälle för insatser riktade mot barn och unga samt insatser för ett resiliellt samhälle - genom att lära sig traditionella slöjdtekniker kan människor bli mer självförsörjande. Att kunna tillverka eller reparera vardagsföremål och kläder med tillgängliga resurser minskar beroendet av externa leverantörer, vilket är särskilt viktigt under krisförhållanden när tillgången till kommersiella produkter kan vara begränsad.

Anslag	Utfall år -1 2023	Prognos år 0 2024	Beräknat år 1 2025	Beräknat år 2 2026	Beräknat år 3 2027
4:3 ap 1 Nämnden för hemslöjdsfrågor	2 628 tkr	2 844 tkr	3 994 tkr	4 242 tkr	4 284 tkr
4:3 ap 2 Främjande av hemslöjd	9 216 tkr	9 007 tkr	12 000 tkr	11 850 tkr	12 000 tkr
Summa totalt	11 844 tkr	11 851 tkr	15 994 tkr	16 092 tkr	16 284 tkr